

INDEX CAPITUM LIBRI TERTII.

DE ATTRIBUTIS DEI POSITIVIS.

CAP. I. <i>De Scientia Dei de se ipso.</i>	CAP. VI. <i>De voluntate Divina.</i>
CAP. II. <i>De Scientia Dei rerum possibilium.</i>	CAP. VII. <i>De Actibus voluntatis Divinae.</i>
CAP. III. <i>De Scientia Dei rerum futurarum.</i>	CAP. VIII. <i>De voluntate antecedente, et consequente.</i>
CAP. IV. <i>An Scientia Dei sit practica.</i>	CAP. IX. <i>De Omnipotentia Dei.</i>
CAP. V. <i>De Divinis ideis.</i>	CAP. X. <i>De Providentia Dei.</i>

LIBER TERTIUS.

DE PROPRIETATIBUS

QUÆ POSITIVAM PERFECTIONEM DEO ATTRIBUUNT.

Ad tria præcipua capita revocari videntur hæc affirmativa, seu positiva attributa, videlicet, ad Scientiam, Voluntatem et Potentiam. Quorum sufficientia sumi potest ex conditione naturæ intellectualis creatæ, per cujus analogiam, vel comparisonem res divinas explicamus, ablatis imperfectionibus, et addita in omnibus summa excellentia et perfectione. In rebus ergo intellectualibus duas facultates intelligimus, quæ proprios actus internæ vitæ eliciant, scilicet, intellectum et voluntatem, quibus additur aliqua potentia, operativa extra ipsammet substantiam intellectualem. Et præter has nullam aliam invenimus, quæ in suo conceptu formali dicat perfectionem sine imperfectione. Nam licet angelus habeat potentiam ad se movendum, illa imperfectionem involvit, et licet anima rationalis in corpore alias facultates habeat, nulla earum dicit per-

fectionem simpliciter. Tres autem superiores in sua ratione formali abstrahi possunt ab omni imperfectione, vel quoad potentias ipsas, vel quoad actus earum. Et ideo tantum illa tria DEO proprie attribuuntur et significantur per illa tria, scientia, voluntas et potentia, et ad hæc reducuntur omnia, ut ex discursu hujus libri constabit. In quo de his attributis breviter dicemus, quia in aliis nostris operibus multa de illis diximus, quæ suis locis designabimus.

CAPUT I.

DE SCIENTIA, QUAM DEUS DE SE HABET.

1. *In Deo esse scientiam.*—De hoc attributo, quatenus ratione naturali cognosci potest, disserui in *Metaphysica*, disp. 30, sæpe citata sect. 15, et imprimis supposui, sermonem esse de

scientia, ut dicitur clarum et evidentem rei cognitionem intellectualem et immaterialem, abstractendo a ratione accidentis, qualitatis, habitus et cujuscumque potentialitatis. Quo sensu evidentissimum est naturali lumine in Deo esse scientiam. Quod etiam nostra fides confirmat *Esther 14: Domine, qui habes omnem scientiam. Ecclesiast. 24: Cognovit Dominus omnem scientiam. Job 21: Numquid Deum docebit quispiam scientiam.* Denique ipsamet Scriptura, ut divina esse possit, supponit in Deo scientiam, alias quomodo contineret verba Dei, cum nemo loqui possit, nisi qui cognitionem rationis et intellectus habet quam nunc scientiam appellamus. Ratio a priori est, quia Deus est in perfectissimo et supremo gradu, qui a nobis cogitari potest, nam licet sit etiam ultra omnem ordinem rerum creatarum, tamen quatenus cum illis potest habere aliquam formalem convenientiam, licet analogia, dicitur esse in supremo gradu, sed hic gradus es intellectualis, ergo. Atque ita supra, libro primo, capite tertio simili discursu conclusimus, Deum essentialiter esse intellectualem. Addi vero potest ex dictis, eodem libro primo, capite quadragesimo-quinto, et sequentibus, Deum ita esse essentialiter intellectualem, ut per essentiam habeat omnem actualitatem intelligendi, quia in omni perfecta ratione entis et præsertim in illo gradu, est perfectissimus actus. Ex quo principio intuli in citato loco *Metaphysicæ*, non esse in Deo scientiam per modum actus primi, sed per se et connaturaliter esse in actu secundo, vel potius esse ipsum actum secundum, non elicatum vere ab actu primo, sed per essentiam, ac per se subsistentem. Quæ omnia et satis clara sunt, et in dicto loco sufficienter tractata.

2. His vero addendum est, hæc omnia maxime convenire divinæ scientiæ, quatenus est de ipsomet DEO, ejusque natura, ac de omnibus, quæ intra ipsum vere, ac realiter sunt. Quamvis enim scientia, quam DEUS de se habet, non distinguatur in re ab ipso: nihilominus quatenus scientia est, intelligitur a nobis versari circa aliquod objectum, quia omnis scientia necessario esse debet de aliqua re scibili. Primarium ergo objectum divinæ scientiæ est DEUS ipse, quia se per se ipsum intelligit et sibi est conjunctissimus cum summa actualitate et immaterialitate, ideoque nihil intelligere potest prius, quam se, se autem aliquo modo prius saltem ratione cognoscit, quam cætera, ut infra dicemus. Item nullum est objectum ita intelligibile, sicut Deus, nec tam

intimum suæ intellectioni, cui est omnino necessario conjunctum. Maxime ergo Deus habet scientiam sui ipsius. Scit ergo Deus per illam scientiam, quidquid in ipso est. Item scit illud perfectissimo modo et propterea merito dicitur, se comprehendere, ut notavit divus Thomas, dicta quæst. 14, art. 3, et supra tetigimus, lib. 2, cap. 5 et 29, tractando de incomprehensibilitate, et ex dictis in sequentibus capitulis amplius declarabitur.

3. *Scientiam convenire Deo cum summa excellentia.*—Tandem concludendum est, huic scientiæ, quatenus est de Deo ipso convenire cum summa excellentia perfectiones omnes, quæ in scientia desiderari possunt. Nam imprimis est de novissimo objecto. Secundo est adæquata illi et comprehensiva ejus. Tertio est perfectissima, non solum, quia substantialis et actualissima est, sed etiam, quia habet omnes perfectiones et proprietates scientiæ, ut scientia est in perfectissimo gradu. Sunt autem hujusmodi proprietates, imprimis veritas, quam constat in scientia primæ veritatis de se ipsa summam esse. Deinde est claritas et evidentia, a qua non separatur, nam hæc est perfectio simpliciter, et ideo non potest deesse Deo, *qui lucem habitat inaccessibilem*, imo qui solus est, *lux vera, quæ illuminat omnem hominem*, ut dicitur *Joannes 1*, et late prosequitur *Dionysius*, de *Divinis nominibus*. Præterea est illa scientia summe necessaria et invariabilis, ut terminatur ad Deum, sic enim illam nunc consideramus, infra vero ostendemus respectu omnium objectorum habere has perfectiones. Quia in intellectu perfectio magna est, semper in actu esse, maxime vero hoc est necessarium in scientia Dei, ut est de ipsomet Deo, quia Deus est objectum summe intelligibile et ipsum intelligere Dei etiam est ex se necessarium et invariabile, cum sit esse per essentiam: ergo illud intelligere, quatenus est scientia talis objecti, est summe necessarium, ac invariabile. Et ideo per illud procedere potest verbum infinitum et immutabile, quod sit verus Deus, ut infra videbimus.

4. *Dubium.*—Denique est illa scientia simplicissima sine compositione, sive discursu, aut alia simili imperfectione. Quia nec infinita capacitas divinæ mentis capax est similium imperfectionum, nec objecti simplicitas illam admittit, cum cognoscitur, prout est in se et modo perfectissimo. Neque obstat, quod illa scientia summam veritatem habeat in ordine ad tale objectum, ut diximus. Idque sit non solum apprehensiva, sed etiam judicativa, ut

vera ratio scientiæ postulat. Nam hæc omnia possunt esse in simplicissima cognitione et intuitione, ac comprehensione rei simplicis prout in se est. Nam per illam simplicissime indicatur, rem ita esse, sicut est, ut dixit D. Thomas, 1 part., q. 16, art. 5, ad 1. Et in disp. 8, Metaphysicæ, sect. 3, in fine tetigimus.

5. *Dubium.*—Circa totam hanc doctrinam non invenio difficultatem alicujus momenti, solum de actibus liberis Dei, dubitari potest, quomodo per hanc scientiam cognoscantur. De qua re aliquid tetigimus in libro secundo, occasione scientiæ beatorum, et aliquid addemus, capite tertio, nam illa difficultas conjuncta est cum scientia, quam Deus habet de creaturis futuris. Inquiri etiam hic potest, an hæc scientia quam Deus de se habet, possit dici scientia, quia, vel propter quid. Dico tamen breviter, neutram dici posse proprie. Non quidem dici potest scientia quia, quia hæc est imperfecta et per medium extrinsecum. Cognoscit quidem Deus dependentiam suorum effectuum a se, ut infra dicemus: unde etiam scit se posse ab aliis cognosci per effectus suos, ipse autem non se cognoscit per effectus, quia illa cognitio imperfecta est. Non est etiam scientia illa propter quid, quia hæc est scientia per causam, et Deus non habet causam. Est igitur altior scientia quæ potest dici per se ipsam, et ita dicit D. Thomas, quest. 14, art. 2 et 3, Deum intelligere et comprehendere se per se ipsum. Unde negative potest dici esse propter quid, quia est per ipsam quidditatem rei, quæ aliam causam non habet, sed per sese talis est.

Reliqua de hac scientia sufficienter tractata sunt in citato loco Metaphysicæ. Nonnulla vero quæ sunt propria hujus scientiæ, ut in ea et per eam potest esse productio verbi, dicentur in tractatu de Trinitate.

CAPUT II.

DE SCIENTIA, QUAM DEUS HABET DE CREATURIS

IMAGINABILIBUS.

1. *Habere Dei scientiam de omnibus rebus.*—In hoc puncto non est difficultas, quin Deus hæc omnia cognoscat, nam evidentibus rationibus illud probatur, ut in dicta disp. 30 Metaphysicæ sect. 15, ostendi, num. 22 et seqq. Et in Sripturis est notissima. Dicitur enim ad Hebræos 4: *Non est ulla creatura invisibilis in conspectu ejus*, et ad Coloss. 2: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ*. Et Roman. 4, de Deo dicitur: *Vocat ea quæ non sunt, tan-*

quam ea quæ sunt. Ubi vocandi verbum, aut significat cognitionem, aut supponit, quia non posset Deus vocare, quæ non sunt, id est jubere, seu facere, ut sint, nisi ea præcognosceret. Unde etiam certissimum est, habere Deum scientiam de omnibus rebus, quæ fieri possunt secundum proprias rationes earum, propriasque differentias, quibus inter se distinguuntur, alioqui non posset illas producere: Quia nisi cognosceret eas secundum esse proprium possibile, sed solum secundum esse, quod habent in Deo, hoc non esset creaturas cognoscere, sed se tantum, ut latius in citato loco Metaphysicæ prosecuti sumus. Et dicemus etiam in capite sequenti, ubi omnes alias proprietates illius scientiæ attingemus, de quibus eadem est ratio in creaturis possibilibus, vel aliquando futuris.

2. *Punctum difficultatis.*—Solum de modo, quo Deus scit has creaturas possibles, est aliqua controversia inter theologos. Nam licet omnes conveniant in hoc, quod Deus non accipit hanc scientiam a creaturis, nec indiget extraneo principio, specie, aut actu, ut illas cognoscat, sed omnia cognoscit per suam substantiam et essentiam, quæ sufficiens est ad omnia intelligibiliter representanda. Nihilominus in modo explicandi hanc scientiam non satis inter se conveniunt: variis enim modis intelligi potest Deus cognoscere creaturas possibles in sua essentia, vel per illam. Primo cognoscendo illas in se tanquam in causa, ita ut ipsamet essentia sit veluti medium cognitum per quod creaturæ quoad suas essentias et existencias possibles cognoscuntur. Secundo, cognoscendo illas, immediate ex vi suæ essentia habentis nostro modo intelligendi vim speciei intelligibilis impressæ et expressæ ad representandas illas non mediante essentia, sed immediate. Tertio quasi per reflexionem nostro modo intelligendi, quia nimirum, in scientia Dei prius secundum rationem intelligitur esse quasi verbum, seu conceptus expressus creaturarum, et deinde Deus intuendo se ipsum, ut talis conceptus et notitia est, in se tanquam in imagine expressa, creaturas representatas intuetur. De his ergo modis, quid sentiendum sit breviter dicam, quia de hac re in 1 tom., 3 part., et præcedenti libro, cap. 26, multa dixi, et in fine lib. 9, de Trinitate, tractando de processione Verbi Divini, aliqua necessario attingenda sunt.

3. *Sententia D. Thomæ.*—D. Thomas ubicumque de hac scientia Dei agit, primo tantummodo illam explicat, ut videre licet 1

part., q. 14, art. 5, et idem supponit, q. 12, art. 7 et 8. Idem habet 1, contra Gentes, cap. 48, 49 et seqq. Quam ita intelligunt et sequuntur Capreolus, cap. 1, d. 32, q. 1, art. 1, concl. 1 et 2, Cajetanus et Ferrarius in D. Thomam supra. Et moderni Thomistæ communiter. Idemque Alensius, 1 part., q. 23, m. 2, art. 1, Henricus, Quodlib. 9, q. 2, Egidius 1, dist. 35, q. 3, et ibi Durandus et Argentinus, q. 1. Mihique videtur verissima hæc sententia, quatenus affirmat, Deum hoc modo cognoscere creaturas in se, non tractando modo de exclusionem aliorum modorum. Et sine dubio est clara sententia Dionysii, cap. 7, de Divinis nom., docet enim aperte Deum cognoscendo se, ut supremam causam omnium, *unico complexu cause*, id est, comprehensione ejus, cognoscere omnia. Multaque verba habet, quæ omitto, quia in citato loco lib. 2, illa retuli. Et nulla possunt esse tam clara, maxime in Dionysio, quæ non possit subterfugere, qui contradicere voluerit. Sed facile constabit contextum consideranti, non satisfacere et sufficiens signum est, et D. Thomam, et alios expositores, et theologos ita Dionysium intellexisse. Hanc etiam sententiam a fortiori supponunt Augustinus, Bernardus et omnes, qui docent, beatos videre creaturas in Verbo; ut in causa, et objecto cognito, ut præcedenti libro, docuimus: et omnia, quæ ibi in confirmationem illius veritatis adduximus, hanc confirmant, nam ex illa hæc a fortiori sequitur, licet a posteriori.

4. *Primæ ratio.*—Ratio autem a priori hujus assertionis est, quia Deum hoc modo cognoscere creaturas in se ipso, non involvit repugnantiam, neque ostendi potest impossibile, et alioqui est perfectissimus modus omnium, qui cogitari possunt, ergo ille attribuendus est Deo. Consequentia evidens est ex dictis supra de perfectione Dei: Major ostenditur, respondendo ad rationes contrariæ sententiæ: Minor declaratur: primo ex parte creaturarum, quia quæ res aliqua inferior per altius et nobilius medium cognoscitur, eo perfectius cognoscitur, quia nobilitas cognitionis ex medii excellentia maxime sumi solet, sed divina essentia est medium excellentissimum, quod cogitari potest, ut per se constat, ergo dicitur, melius esse cognoscere rem directe et in se absque medio, quam per medium, quantumvis excellens. Respondetur: Hæc cognitio per medium non tollit, quin tandem objectum illum secundarium in se etiam et directe, et secundum illum respectum immediate cognoscatur, et ita hæc cognitio habet totam perfectionem alterius, et

addit aliam, quæ est, habere talem cognitionem, ut conjunctam tali medio, quod non potest non addere magnam perfectionem. Quod ulterius hoc modo declaratur. Quia creatura essentialiter est participatio divini esse et ab illo essentialiter pendet; ergo, si cognoscitur in ipsa causa, et ex vi illius nobilissimo modo cognoscitur, quia habet cognitionem maxime a priori, quæ ejus essentia comprehenditur.

5. *Secunda ratio.*—Secundo idem probatur ex parte ipsius Dei, nam imprimis a posteriori loquendo, hoc est signum maxime comprehensionis causæ, ergo si possibilis est, indicat comprehensionem summam, quæ cogitari potest. Deinde a priori videtur hoc necessarium ad perfectam comprehensionem, quia nisi cognoscatur Deus exacte et perfecte sub ratione causæ primæ sufficientis, quantum est ex se ad omnia, non comprehenditur, ut per se notum videtur: non potest autem cognosci perfecte sub illa ratione, nisi cognoscendo omnes emanationes rerum possibilium, quæ ab illo esse possunt. Dicunt aliqui, ad comprehensionem satis esse, quod Deus in se cognoscatur per talem scientiam, quæ sufficiat simul representare omnes creaturas possibles, quamvis non representet illas ex vi causæ, nec media divina essentia, sed immediate et directe. Sed hoc impugnatum in superioribus est, quia, vel hæc scientia creaturarum ut sic, solum se habet concomitanter ad scientiam de se ipso, vel est ex illis, eo modo, quo unum attributum potest esse ex alio. Si hoc secundum dicatur, facile admittemus responsum, quia ex illo sequitur id quod intendimus, scilicet, scientiam, quam Deus habet de se ipso, esse rationem cognoscendi creaturas, quia illa scientia non terminatur ad Deum, et creaturas tantum concomitanter, sed cum ordine alicujus causalitatis secundum rationem, ita, ut vere dicamus, terminari ad creaturas, quia terminatur ad essentiam Dei: sive intelligantur ut scientiæ distinctæ secundum rationem, sive ut una et eadem secundum inadæquatam conceptionem habitudinis ejus, quod parum refert.

6. Si autem dicatur se habere primo modo, scilicet concomitanter tantum, sic cognitio creaturarum nihil conferre potest ad comprehensionem Dei, quia ex eo, quod illa scientia extendatur ad creaturas, non perfectius cognoscitur Deus, quam si creaturæ non cognoscerentur. Fingamus enim scientiam in Deo præcisè terminatam ad essentiam Dei cum suis relationibus ad intra: quæ non posset extra